

Ткачук Г.О.

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку та аудиту,
Одеська національна академія харчових технологій

Tkachuk Haluna

Odessa National Academy of Food Technologies

ТЕХНОЛОГІЇ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА: НАУКОВИЙ ПІДХІД ДО ЗАСТОСУВАННЯ

TECHNOLOGIES OF THE ECONOMIC SECURITY SYSTEM OF THE ENTERPRISE: A SCIENTIFIC APPROACH TO APPLICATION

Статтю присвячено науковому дослідженню технологій у системі забезпечення економічної безпеки сучасного підприємства. Визначено зміст категорії «технології в системі економічної безпеки». Наведено авторський підхід до визначення переліку базових технологій та технологій забезпечення у системі забезпечення економічної безпеки підприємства. Визначено взаємозв'язок базових технологій економічної безпеки з основними завданнями системи економічної безпеки підприємства. Розроблено узагальнену схему застосування технологій системи забезпечення економічної безпеки підприємства. Виділено основні елементи базової модної технології у системі економічної безпеки. Надано функціональну характеристику технологій системи забезпечення економічної безпеки підприємства та визначено алгоритм виконання впорядкованих кроків у процесі застосування технологій економічної безпеки. Узагальнено результати проведених доробок та зроблено висновки щодо подальших напрямів наукових досліджень.

Ключові слова: економічна безпека підприємства, технології забезпечення економічної безпеки, підприємство, алгоритм застосування технологій, базова модель технології безпеки, базові технології.

Статья посвящена научному исследованию технологий в системе обеспечения экономической безопасности современного предприятия. Определено содержание категории «технологии в системе экономической безопасности». Представлено авторское видение перечня базовых технологий и технологий обеспечения в системе обеспечения экономической безопасности предприятия. Определена взаимосвязь базовых технологий экономической безопасности с основными задачами системы экономической безопасности предприятия. Разработана обобщенная схема применения технологий системы обеспечения экономической безопасности предприятия. Выделены основные элементы базовой модели технологий в системе экономической безопасности. Представлена функциональная характеристика технологий системы обеспечения экономической безопасности предприятия и определен алгоритм выполнения упорядоченных шагов в процессе применения технологий экономической безопасности. Обобщены результаты проведенных изысканий и сделаны выводы относительно дальнейших направлений научных исследований.

Ключевые слова: экономическая безопасность предприятия, технологии обеспечения экономической безопасности, предприятие, алгоритм применения технологий, базовая модель технологии безопасности, базовые технологии.

In the unstable economic environment, industrial enterprises require the creation of an effective economic security system and the development of reliable security with the right tools. The article is devoted to the scientific research of technologies in the system of economic security of modern enterprise. The methods of structural analysis, systems modeling, systematization of data and generalization of results were used. The author defines the content of the category "technologies in the system of economic security". The author's vision to determine the list of basic and security technologies in the system of economic security of the enterprise. The interrelation of basic economic security technologies with the main tasks of the enterprise economic security system is determined. The generalized scheme of application of technologies of the system of ensuring economic security of the enterprise is developed. The basic elements of basic fashion technologies in the system of economic security are highlighted. Functional characteristics of technologies of the system of ensuring economic security of the enterprise are given and the algorithm of execution of ordered steps in the process of application of technologies of economic security is defined. The novelty of this research is to expand the scientific understanding of the application of technologies in the economic security system of a modern enterprise through the introduction of basic technologies whose functional task is to achieve the basic purpose of the economic security system of the enterprise, and security technologies whose functional task is to ensure the implementation of basic technology tasks. The results of the research are of practical importance and can be used in the formation of an effective system of ensuring the economic security of enterprises in the real sector of the economy. Further research can be carried out in the direction of in-depth study of each element of the generalized scheme of application of economic security technologies and research of their specificity at the enterprises of different industries.

Keywords: economic security of enterprise, technologies of ensuring economic security, enterprise, algorithm of application of technologies, basic model of security technology, basic technologies.

Постановка проблеми. Система забезпечення економічної безпеки підприємства являє собою комплекс принципів, цілей, методів, технологій, інструментів

та заходів, спрямованих на ефективне функціонування системи економічної безпеки бізнесу, досягнення зазначених цілей і завдань господарської діяльності

з огляду на необхідність реалізації корпоративних інтересів та забезпечення захисту від загроз внутрішнього та зовнішнього середовища. За таких умов застосування ефективних інноваційних технологій є актуальним напрямом наукового дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню сучасних технологій забезпечення економічної безпеки підприємства присвячено окремі роботи З.С. Бандурки, В.М. Геєця, В.М. Клебанової, Т.М. Іванюти, М.І. Камлик, Г.В. Козаченко, Пономарьова, О.М. Ляшенко, І.П. Шульги та ін. Найчастіше науковці розглядають інформаційні технології та технології оцінки стану та рівня економічної безпеки.

Окрім вищезазначених авторів, особливості застосування інформаційних технологій, їх сутність та проблематика розкриваються у роботах І.О. Башинської, В.В. Дергачової, Я.О. Колешні, О.А. Кузнецова, С.О. Лисенка, Л.Л. Марчук, О.І. Щедриної, О.К. Юдіна. Облікові технології досліджуються в роботах В.М. Жука, Ю.С. Бездушної, О.С. Вдовенко. Технології управління представлено в роботах О.А. Мартинюк, В.Ф. Проскури та ін.

Незважаючи на вищезазначене, вважаємо, що алгоритм застосування технологій розглянуто недостатньо повно. Крім того, інформація щодо технологій економічної безпеки підприємства вимагає систематизації.

Мета статті полягає у дослідженні технологій у системі забезпечення економічної безпеки сучасного підприємства.

Виклад основного матеріалу. Механізм забезпечення економічної безпеки сучасного підприємства має відповідний інструментарій, який включає технології та інструменти захисту.

Відповідно до Словника української мови, технологія – це «сукупність знань, відомостей про послідовність окремих виробничих операцій у процесі виробництва чого-небудь» [1].

За Словником іншомовних слів технологія (англ. technology від давньогр. τέχνη – уміння і λόγος – думка) – це «сукупність способів обробки або переробки матеріалів, виготовлення виробів, проведення різних виробничих операцій тощо» [2].

Тлумачний словник економіста представляє технологію як «опис способів обробки (переробки) у вигляді карт, креслень, графіків, конструкцій тощо» [3].

Технологія як наука – «...виявлення ... закономірностей із метою визначення та використання на практиці найбільш ефективних і економічних виробничих процесів» [4, с. 1341].

У науковій літературі поняття «технологія» трактується як «сукупність методів і засобів перетворення вхідних матеріальних ресурсів, інформації та інших компонентів «входу» системи на товар та інші компоненти її «виходу». Основне питання, на яке відповідає технологія, – як робити, яким способом» [5, с. 247].

Технології в системі забезпечення економічної безпеки, на нашу думку, являють собою сукупність визна-

чених упорядкованих дій (кроків), які здійснюються за допомогою певних технічних, організаційних та методичних засобів із метою досягнення встановленої мети. На рис. 1 представлено основні дефініції зазначених видів технологій у системі економічної безпеки підприємства.

За нашими міркуваннями, дієва система економічної безпеки повинна оперувати такими групами базових технологій, як: технології ідентифікації загроз; технології тестування системи економічної безпеки підприємства; технології оцінки класу небезпеки від імовірних загроз; технології захисту від загроз і небезпеки [6].

Застосування зазначених вище базових технологій гарантує виконання основних завдань системи економічної безпеки підприємства:

- 1) виявлення та ідентифікація загроз і небезпек діяльності підприємства;
- 2) оцінка ступеню ризиків та небезпек;
- 3) оцінка спроможності системи економічної системи підприємства;
- 4) захист економічної системи підприємства від реальних загроз зовнішнього та внутрішнього середовища та їхніх наслідків.

Із метою забезпечення реалізації базових технологій використовуються так звані технології забезпечення, до яких пропонуємо віднести:

1) технології обліково-аналітичного забезпечення. Обліково-аналітична система підприємства є підґрунтям для збору, накопичення, обробки та передачі інформації в системі управління. Показники бухгалтерського обліку, звітності та проведених аналітичних розрахунків використовуються у технологіях ідентифікації загроз та оцінки стану і рівня економічної безпеки підприємства.

2) технології внутрішньогосподарського контролю. Наявність розгалуженої системи внутрішньогосподарського контролю забезпечує своєчасність та достовірність інформації, яка використовується у базових технологіях.

3) технології інформаційно-комунікативного забезпечення. Слід зазначити, що «інформаційні технології (ІТ) – це системно організована для вирішення завдань управління сукупність методів і засобів реалізації операцій збирання, реєстрації, передачі, накопичення, пошуку, обробки й захисту інформації на базі застосування розвиненого програмного забезпечення, використання засобів обчислювальної техніки і зв'язку, а також способів, за допомогою яких інформація надається тим, хто її потребує» [7].

4) технології управління. Під технологією управління розуміють «прийоми, порядок, регламент виконання процесу управління. Технологія управління складається з інформаційних, обчислювальних, організаційних і логічних операцій, що виконуються керівниками та фахівцями різного профілю» [8].

Модель технології безпеки, яку можна визнати базовою, на нашу думку, включає:

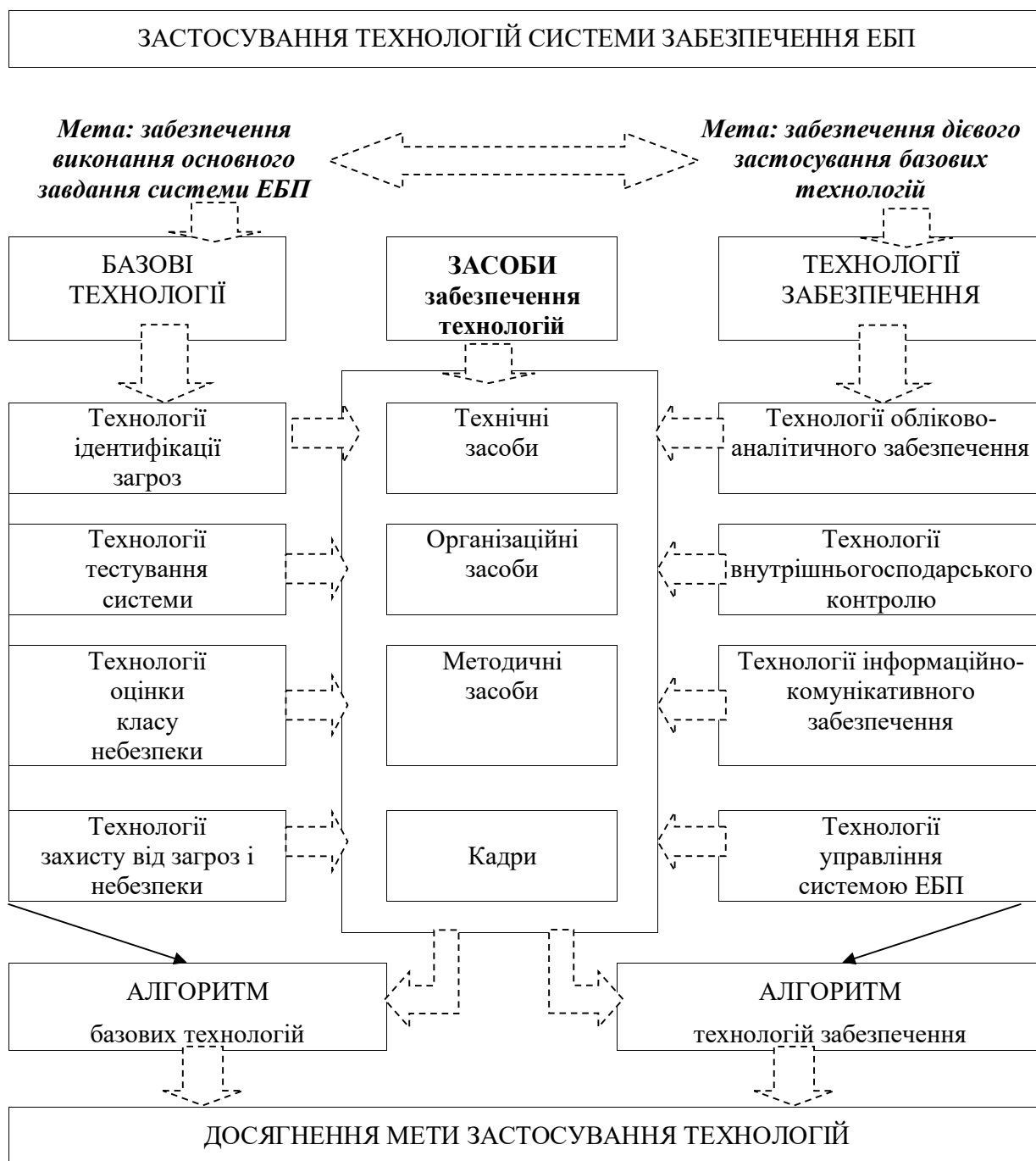

Рис. 1. Узагальнена схема застосування технологій системи забезпечення економічної безпеки підприємства
 Джерело: авторська розробка

- 1) формулювання мети (функціонального завдання) технології;
- 2) визначення складових елементів на вході та їх параметрів;
- 3) вибір засобів забезпечення (технічних, методичних, організаційних, кадрових) та вимоги щодо їх застосування;
- 4) складання опису алгоритму вибраної технології;
- 5) визначення відповідальних осіб та заходів збереження комерційної таємниці;
- 6) очікуваний результат на виході та його параметри.

Користуючись вищенаведеною базовою моделлю, можна надати характеристику будь-якій технології в системі забезпечення економічної безпеки підприємства та побудувати її алгоритм.

У табл. 1 представлено основну мету та основні дії (кроки) базових технологій та технологій забезпечення.

Висновки. Новизна даного дослідження полягає у розширенні наукового уявлення щодо застосування технологій у системі забезпечення економічної безпеки сучасного підприємства через запровадження

Функціональна характеристика технологій системи забезпечення економічної безпеки підприємства

Види технологій	Функціональне завдання (мета реалізації)	Перелік упорядкованих дій (кроків) (алгоритм технології)
<i>1. Базові технології</i>		
1.1. Технології ідентифікації загроз	Виявлення реальних ризиків, загроз та небезпек та їх ідентифікація	- моніторинг ризиків, загроз та небезпек; - накопичення даних та їх поточна систематизація; - ідентифікація загроз в сукупності стандартних прогнозованих загроз; - систематизація даних щодо непрогнозованих загроз
1.2. Технології тестування системи ЕБП	Оцінка спроможності системи економічної безпеки підприємства до забезпечення необхідного рівня безпечності бізнесу	- діагностика фінансового стану підприємства; - діагностика системи внутрішньогосподарського контролю; - діагностика стану системи економічної безпеки підприємства
1.3. Технології оцінки класу небезпеки	Оцінка стану та рівня економічної безпеки підприємства	- розрахунок показників-індикаторів; - порівняння їх значення з визначеними параметрами; - розрахунок узагальнюючих показників; - оцінка рівня небезпеки
1.4. Технології захисту від загроз і небезпеки	Захист економічної системи підприємства від негативного впливу реальних загроз та ризиків та їхніх деструктивних наслідків	- перелік дій за умов рейдерського захвату; - за умов захвату (викрадення) співробітників; - загрози життю і свободі співробітників та їхніх родичів - проникнення невідомих осіб у місця збереження інформації та майна; - непередбачуваний збій в обліково-інформаційній системі
<i>2. Технології забезпечення</i>		
2.1. Технології обліково-аналітичного забезпечення	Обліково-аналітичне забезпечення функціонування системи економічної безпеки підприємства	- організація первинного та зведеного (синтетичного та аналітичного) бухгалтерського обліку операцій та процесів, активів, капіталу та зобов'язань; - організація звітності; - проведення аналітичних розрахунків показників аналізу господарської діяльності та фінансового стану; - обробка, накопичення, зберігання та передача обліково-аналітичних даних у системі управління ЕБП
2.2. Технології внутрішнього господарського контролю	Контроль ефективності управлінських рішень у системі економічної безпеки підприємства	- контроль дотримання корпоративної політики ЕБП; - контроль збереження активів; - контроль якості продукції; - контроль режиму економії ресурсів; - контроль збереження комерційної таємниці
2.3. Технології інформаційно-комунікативного забезпечення	Забезпечення цифровізації та автоматизації процесів збору, накопичення, зберігання та передачі даних, а також зовнішніх і внутрішніх комунікацій	- автоматизація бізнес-процесів; - автоматизація обліково-аналітичних розрахунків; - автоматизація системи внутрішнього контролю; - цифровізація системи ЕБП
2.4. Технології управління	Забезпечення ефективності управлінської системою економічної безпеки підприємства	- цифровізація системи поточного управління; - застосування інноваційних засобів, механізмів та інструментів; - застосування міжнародного досвіду

Джерело: розроблено автором

базових технологій, функціональним завданням яких є забезпечення реалізації основної мети системи економічної безпеки підприємства, та технологій забезпечення, функціональним завданням яких є забезпечення реалізації завдань базових технологій.

Результати проведеного наукового дослідження мають практичне значення та можуть бути використані під

час формування дієвої системи забезпечення економічної безпеки підприємств реального сектору економіки.

Подальші дослідження можуть здійснюватися у напрямі поглибленого вивчення кожного елемента узагальної схеми застосування технологій економічної безпеки та дослідження їх специфіки на підприємствах різних галузей діяльності.

Список літератури:

1. Словник української мови : в 11 т. Т. 10 / ред. тому: А.А. Бурячок, Г.М. Гнатюк. Київ : Наук. думка, 1979. С. 106.
2. Лук'янюк В. Словник іншомовних слів. 2001. URL : <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Qry=%D2%E5%F5%ED%EE%EB%EE%E3%B3%FF> (дата звернення: 10.03.2020).
3. Гончаров С.М., Кушнір Н.Б. Тлумачний словник економіста / за ред. проф. С.М. Гончарова. Київ : Центр учбової літератури, 2009. С. 241.
4. Советский энциклопедический словарь. Москва : Советская энциклопедия, 1989. 1632 с.
5. Урсул А.Д. Переход России к устойчивому развитию. Москва : Ноосфера, 1998. 500 с.

6. Ткачук Г.О. Структурована модель економічної безпеки трансформаційних перетворень підприємства. *Інтелект XXI*. 2019. Вип. 6/2019. Ч. 2. С. 31–35.
7. Матеріали компанії «РБК СОФТ». URL : <http://www.rbcsoft.ru/ru/services/corporate> (дата звернення: 10.03.2020).
8. Проскура В.Ф. Технологія управління ресурсним забезпеченням економічної безпеки стійкого розвитку регіону. *Науковий вісник Мукачівського державного університету, Серія «Економіка»*. 2015. Вип. 2(4). Ч. 1. С. 176–181.

References:

1. Buryachok A.A., Gnatiuk G.M. (ed.) (1979) *Slovník ukrajyns'koyi movy* [Dictionary of Ukrainian: in 11 volumes]. Vol. 10. Kiev: Sciences. opinion, pp. 106.
2. Lukyanyuk V. (2001) *Slovník inshomovnykh sliv*. [Dictionary of foreign words]. Available at: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Qry=%D2%E5%F5%ED%EE%EB%EE%E3%B3%FF> (accessed 10 March 2020).
3. Goncharov S.M., Kushnir N.B. (2009) *Tlumachnyy slovník ekonomista* [The economist's explanatory dictionary]. Kiev: Center for Educational Literature, pp. 241.
4. Soviet Encyclopedia (1989) *Radyans'kyy entsyklopedychnyy slovník*. [Soviet Encyclopedic Dictionary]. Moscow: Soviet Encyclopedia. 1632 p.
5. Ursul A.D. (1998) *Perekhid Rosiyi do staloho rozvytku*. [Transition of Russia to sustainable development]. Moscow: Noosphere Publishing House.
6. Tkachuk G.O. (2019) *Strukturovana model' ekonomichnoyi bezpeky transformatsiynykh peretvoren' pidpryyemstva* [Structured Model of Economic Security of Transformational Transformations of the Enterprise]. *Intellect XXI*, vol. 6/2019, part 2, pp. 31–35.
7. *Materialy kompaniyi RBC SOFT*. [Materials of RBC SOFT company]. Available at: <http://www.rbcsoft.ru/services/corporate> (accessed 10 March 2020).
8. Proskura V.F. (2015) *Tekhnolohiya upravlinnya resursamy ekonomichnoyi bezpeky staloho rozvytku rehionu*. [Technology of resource management of economic security of sustainable development of the region]. *Bulletin of the Mukachevo State University, Series Economics*, vol. 2(4), part 1, pp. 176–181.